

Tartu Ülikool
Psühholoogia instituut

Sille Eero

**MUUTUSED ÜLIÕPILASTE ISIKSUSES JA VÄÄRTUSTES VÄLISMAAL
ÕPPIMISE ESIMESTE KUUDE JOOKSUL**

Uurimistöo

Juhendaja: Kenn Konstabel

Läbiv pealkiri: Välismaal õppimine

Tartu 2016

KOKKUVÕTE**MUUTUSED ÜLIÕPILASTE ISIKSUSES JA VÄÄRTUSTES VÄLISMAAL
ÕPPIMISE ESIMESTE KUUDE JOOKSUL**

Selle uurimistöö eesmärgiks oli uurida, kuidas mõjutab välismaale õppima minemine üliõpilaste isiksust ja väärtuseid, ja kas välismaale minejad erinevad kodumaale jäävatest üliõpilastest juba arvestusperioodi alguses. Uuringus osales 39 üliõpilasest koosnev välistudengite grupp ja 69 tudengist koosnev kontrollgrupp. Kõik osalejad täitsid ära küsitluse nende isiksuse ja väärtushinnangute kohta semestri alguses ja semestri lõpus. Uuringu tulemusena leiti, et välistudengid erinesid kontrollgrupi tudengitest juba arvestusperioodi alguses – peamiselt kõrgema ekstravertsuse ja madalama neurootilisuse poolest. Kahe grupi väärtused perioodi jooksul väga ei muutunud, ning nende väärtustes ei olnud ka suuri olulisi erinevusi.

ABSTRACT**CHANGES IN STUDENTS' PERSONALITY AND VALUES DURING THEIR FIRST
MONTHS OF STUDYING ABROAD**

The aim of this research paper was to find out how studying abroad changes students' personality and values, and whether or not they are different from the students who stayed in their own country. There were 39 international students and 69 control group students in the sample. Every participant filled out a survey about their personality and values in the beginning and at the end of a semester. The main findings of this research were that international students were different from the control group already in the beginning of the semester. The main differences were that international students were more extrovert and less neurotic. The values of two groups did not change much during semester, and there were no large differences in their values either.

SISSEJUHATUS

Piiride avanemisega on muutunud üha tavalisemaks, et üliõpilased täiendavad end vahetussemestri või –aastaga välismaal. Tihti kolitakse välismaale ka terve kraadi tegemiseks, st aastateks. Välismaale mineku lihtsamakstegemiseks on loodud erinevaid programme nagu Erasmus ja ISEP, praktikakohti aitavad leida AIESECI, Erasmusintern jt võrgustikud. Tihti on välismaale minemine seotud stipendiumite ja muude toetustega, tänu millele ei ole tudengil endal vaja kõiki kulutusi ise katta.

Välismaale kasvõi ajutiselt elama minemine on kahtlemata suur muutus elukorralduses, ja nõuab üliõpilaselt teatud kohanemisoskust ja avatust uutele kogemustele. Välismaale minnes on ju vaja lisaks uuele koolile tihti kohaneda ka uue kultuuri ja keelekeskkonnaga; pere ja sõbrad jäävad tavaliselt koju, ning on vaja leida uusi tutvusi. Eeldan, et inimesed, kes lähevad välismaale õppima, on oma väärtuste ja isiksuse poolest erinevad inimestest, kes välismaale õppima ei lähe; ning et välismaal õppimise kogemus muudab neid rohkem kui muutuvad kontrollgrupis olevate üliõpilaste väärtused ja isiksus sama perioodi jooksul.

Selle uurimistöö eesmärgiks on teada saada, kuidas üliõpilaste isiksus ja väärtused välismaal õppimise esimeste kuude jooksul muutuvad. Eesmärgiks on kontrollida hüpoteese ja teada saada, kas inimesed, kes lähevad välismaale õppima, erinevad oma väärtuste ja isiksuse poolest võrreldes oma kodumaale jäävate üliõpilastega; ja kuidas välismaal õppimise kogemus üliõpilaste isiksust ja väärtuseid võrreldes kodumaale jäänud üliõpilastega muudab.

Katseisikud täidavad LimeSurvey keskkonnas küsimustiku oma väärtuste ja isiksuse kohta. Andmeid kogun kahel järjestikusel semestril, et saada võimalikult suur valim. Küsimustiku täitmine on vabatahtlik, aga uurimistöö tulemuste osas kasutan vaid nende vastanute andmeid, kes on küsimustiku ära täitnud kaks korda: vastavalt kas sügissemestri alguses ja lõpus, või kevadsemestri alguses ja lõpus. Teine küsimustik samade küsimustega saadetakse mõlemal semestril laiali 2-3 kuud pärast esimest küsitlust. Küsitlusi jagatakse nii sotsiaalvõrgustikus (*Facebook, Tumblr*) kui ka ülikooli listides.

Üliõpilased peavad enne väärtuste ja isiksuse kohta käivaid küsimustikke vastama ka taustainformatsiooniküsimustele, kus nad määratlevad oma vanuse, omandatava hariduse, soo ja rahvuse; välismaale õppima minejad peavad ütleva ka, kuhu nad välismaale õppima lähevad ja mille raames (tasemeõpe, Erasmus, või muu). Kõikidelt vastajatelt küsin ka nende meiliaadresse, et saata jätkuküsitlusi.

Eestlastel on võimalik küsitlust täita eesti keeles, välismaalastel inglise, vene ja hispaania keeles. Küsimustiku täitmise eest pakun katseminuteid ja individuaalset tagasisidet üliõpilase väärtuste ja isiksuse muutuste kohta.

Uurimistöö praktiline väljund on see, et inimesed, kes vahendavad välismaale õppima minejaid teaksid paremini, milliste inimeste poole pöörduda, ning peale selle oleks võimalik üliõpilastele välja reklaamida seda, missuguseid häid omadusi välismaakogemus neil arendab.

Uurimistöö autorina olen mina, Sille Eero, vastutav küsimustike jagamise eest, töötlen küsimustikuga kogutud andmeid, ja esitan oma tulemused uurimistööna. Uurimistöö läbiviimisel ja tulemuste tõlgendamisel on mulle abiks mu juhendaja, Kenn Konstabel.

Isiksus

Oma uurimistöös lähtun ma isiksuse uurimisel Costa ja McCrae (1997) Suure viisiku teooriast. Selle teooria järgi on inimese iseloomu võimalik kirjeldada viie dimensiooni kaudu. Nendeks dimensioonideks on avatus kogemusele, meelegendlus, ekstravertsus, sotsiaalsus, ja neurootilisus. Kõik need dimensioonid sisaldavad endas omakorda teisi omadusi: näiteks ekstravertsuse alla kuuluvad omadused nagu soojus, aktiivsus ja enesekehtestamine (Matthews jt, 2003).

Avatus kogemusele iseloomustab seda, kui suurel määral on inimene valmis vastu võtma uusi ideid ja väärtuseid, kogema uusi asju. Kui inimese „avatus kogemusele“ skoor on madal, tähendab see seda, et ta on pigem konservatiivne ja võtab muutusi omaks aeglaselt. (Costa ja McCrae, 1997)

Meelegendlus näitab seda, kui distsiplineeritud inimene suudab olla. Kui inimese „meelegendluse“ skoor on kõrge, on ta võimeline oma impulsse paremini kontrollima ja reguleerima. (Costa ja McCrae, 1997)

Kõrge „ekstravertsuse“ skooriga inimesed on seltskondlikumad kui madala „ekstravertsuse“ skooriga inimesed, nad kogevad ka rohkem positiivseid emotsioone, suhtlevad rohkem ja on ka jutukamad. Kui inimese „ekstravertsuse“ skoor pole kuigi kõrge, eelistab ta väiksemaid seltskondi ja üksinda olemist, kuid see ei tähenda, et nad end kuidagi halvemini tunneks. (Costa ja McCrae, 1997)

Kui inimese „sotsiaalsuse“ skoor on kõrge, tähendab see, et nad on head suhtlejad, abivalmis, usaldusväärsed ja nad on teiste inimeste suhtes positiivselt meelestatud. Madala „sotsiaalsuse“ skooriga inimesed on pigem enesekesksed ja ei usalda teisi inimesi. (Costa ja McCrae, 1997)

Mida suurem on „neurootilisuse“ skoor, seda suurema tõenäosusega kogeb inimene negatiivseid emotsioone. Näiteks tunnevad neurootilisemad inimesed rohkem ärevust ja viha, kurbust ja süüd. Vähem neurootilised inimesed muretsevad vähem ja tunnevad rohkem positiivseid emotsioone. (Costa ja McCrae, 1997)

Erinevad uuringud on jõudnud erinevatele tulemustele selles osas, mis ajani inimeste isiksus muutuda võib. On uuringuid, kus on leitud, et inimeste iseloomuomadused muutuvad veel ka kõrges eas (Lucas ja Donnellan, 2011); ja on uuringuid, kus on leitud, et kõige enam muutub isiksus varases täiskasvanueas (Roberts jt, 2006).

Caspi jt (2005) rääkisid oma artiklis, et kui isiksuseomadused stabiliseeruvad lõpuks kõrgemas eas, ehk 60. eluaasta paiku, siis sellel on neli suuremat põhjust. Kõik need neli põhjust koonduvad kumulatiivse järjepidevuse mudeliks.

Esimeseks põhjuseks on see, et kaksikute uurimine on näidanud, et isiksus tuleneb muuhulgas ka geenidest, ja geneetilised faktorid aitavad kaasa individuaalsete erinevuste säilimisele läbi eluea. Näiteks tõid nad Carey (2003) artikli, kus Carey pakkus välja, et keskkonnast tulenevad muutused põhjustavad vaid lühiajalisi muutuseid isiksuse fenotüübis. Teiseks on võimalik, et inimesed kas loovad, otsivad, või lihtsalt satuvad keskkonda, mis on nende iseloomuomadustega kooskõlas, ja vastavas keskkonnas olles need iseloomuomadused, mis inimese sinna keskkonda viisid, süvenevad või jäävad samaks. Kolmandaks on isiksuseomaduste stabiliseerumine seotud ka inimese identiteediga – tugevat identiteedid on kui filtrid elukogemuse jaoks ja põhjustavad uute olukordade nägemist enda iseloomuga sobivas valguses. Kui inimesel tekib tänu identiteedile reputatsioon teatud inimesena, siis hakkavad ka teda ümbritsevad inimesed käituma temaga viisidel, mis toetavad tema iseloomu. Neljandaks võivad erinevad inimese arenguetapid kaasa aidata inimese isiksuse sarnaseksjäämisel läbi elu: omadused, mis on seotud sotsiaalsuse, meelekindluse ja emotsionaalse stabiilsusega mitte ainult ei muutu läbi elu tugevamaks, vaid on positiivses seoses ka isiksuse püsivusega. (Caspi jt, 2005)

Kumulatiivse järjepidevuse mudelist tuleneb ka kaasvastutuse printsiip (*corresponsive principle*). See tähendab, et suure tõenäosusega mõjutab elukogemus isiksust seetõttu, et isiksusest lähtuvalt tehtud otsused ja kogemused süvendavad inimese isiksusejooni. Inimesed valivad keskkondi, mis nende iseloomuga sobivad, ja see sotsiaalne mõju hakkab mõjutab nende isiksust. Näiteks võib tuua selle, et kui inimesed astuvad liidrirolli, sest nad on rohkem

dominantsed kui teised, siis see liidrikogemus muudab neid domineerivamaks kui nad alguses oli, sest liidripositsioonil olemine eeldab domineerimist. (Caspi jt, 2005)

Bleidorn (2012) aga väidab, et varases täiskasvanueas isiksus muutub, sest noored on sunnitud omaks võtma uusi sotsiaalseid rolle nagu tööle minemine, esimene tõsine romantiline suhe, kodust välja kolimine, lapsevanemaks saamine. Sellised muutused elukorralduses võivad tähendada ka muutusi isiksuses. Bleidorn rõhutab, et muutustest elukorralduses üksi ei piisa – oluline on ka see, kui põhjalikult inimene situatsiooni investeerib. Seda ideed toetasid ka Hudson jt (2012), kes leidsid, et kui inimene investeerib oma töösse emotsionaalselt ja kognitiivselt, võib see kaasa tuua muutuseid kõikides Suure viisiku isiksusejoontes, välja arvatud avatuses.

Fleeson ja Jolley (2006) leidsid ka, et isiksusejooned muutuvad alles pärast käitumise muutumist, mis tähendab, et isiksuse muutumine võib olla alt-üles protsess. Kui käitumine on püsivalt muutunud, siis muutuvad ka aju neuroanatomilised struktuurid või isegi geeniekspressioon, mis viibki isiksusemuutuseni (Roberts, 2009).

Kahtlemata tähendab välismaale õppimaminek, kasvõi ajutine, muutusi elukorralduses. Zimmermann ja Neyer (2013) uurisid ka, kuidas lühiajaline (pool aastat) või pikemaajaline (aasta) välismaal õppimine üliõpilaste isiksust muutis. Nende põhiline leid oli, et välismaale minejad erinesid mitte välismaaleminejatega juba enne välismaale minekut. Leiti ka, et välismaal õppimine suurendas üliõpilaste avatust kogemustele ja sotsiaalsust, ning vähendas nende neurootilisust. Nad leidsid ka, et suurema ekstravertsuse ja meelekindluse skooriga üliõpilased läksid välismaale pigem pooleks aastaks; ja suurema ekstravertsuse ning avatus kogemusele skooriga üliõpilased läksid välismaale pigem aastaks. Minu enda uurimistöös on huvitav vaadata, kas ja kui palju minu tulemused nende omadega ühtivad.

Väärtused

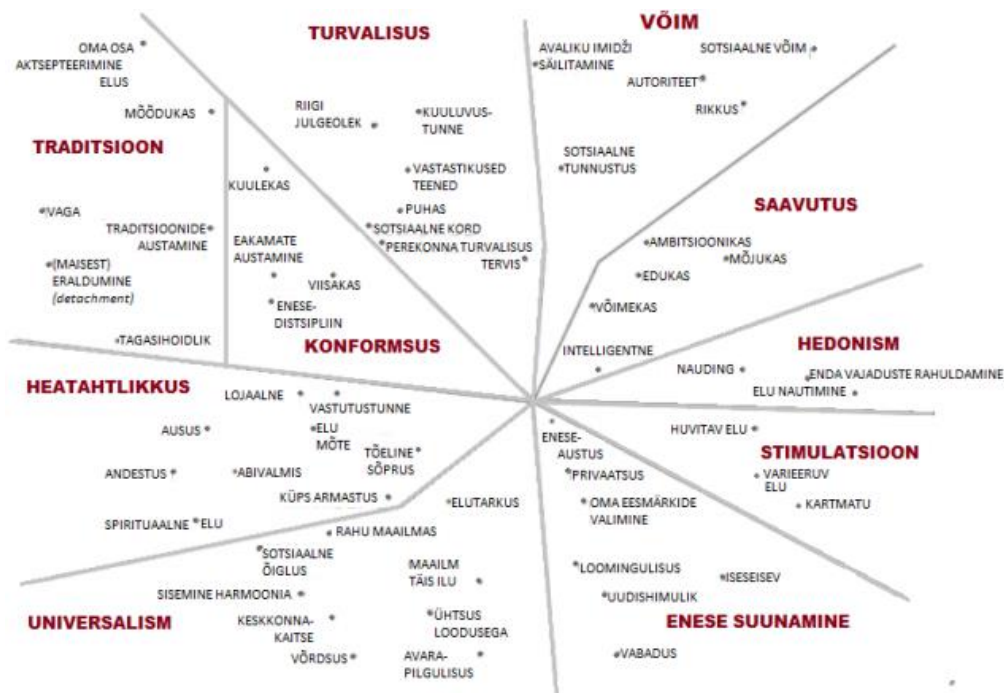
Schwartz (1992) ütles, et väärtused on eesmärgid, mis on inimeste elu juhtivateks põhimõteteiks. Väärtused ei sõltu situatsioonist, vaid tulenevad sellest, mida inimesed soovivad või ihaldavad saavutada – see tähendab, et nad on motivatsioonilise iseloomuga. Väärtused juhivad erinevatele inimestele, tegevustele ja situatsioonidele antavaid hinnanguid. Kõikide inimeste jaoks ei ole kõik väärtused samasuguse tähtsusega. Oma 2012. aasta artiklis kirjutas Schwartz, et väärtused on lahutamatult emotsioonidega seotud uskumused, ja need ei ole seotud objektiivsete mõtetega.

Schwartz (2012) lasi paljudes erinevates riikides inimestel vastata küsimustele 56 erineva väärtuse kohta. Tulemusena leidis ta, et on palju väärtusi, mis omavahel korreleeruvad, ja et nende korrelatsioonide kaudu (näiteks korreleerusid enesedistsipliin ja viisakus) on võimalik väärtused paigutada kümnesse suuremasse alakategooriasse. Igale väärtuskategooriale omistas Schwartz (2012) üldisema eesmärgi ehk asjad, mida inimene nende väärtuste puhul tähtsaks peab. Järgnevalt kirjeldangi Schwartzi kümmet väärtuskategooriat:

- 1) Turvalisus – hinnatakse enda, oma lähedaste ja üldiselt ühiskonna turvalisust, tähtis on sotsiaalse korra stabiilsus.
- 2) Traditsioon – seotud traditsioonide ja religiooni austamisega, ollakse rahul oma staatusega ühiskonnas.
- 3) Konformsus – tähendab eelkõige enesedistsipliini (selline käitumine, mis teisi ei ärrita) ja kuuletumist.
- 4) Heatahtlikkus – tähtis on heasoovlikkus, ustavus, kohusetunne, mõistmine, sõprus.
- 5) Universalism (ka kõikehaaravus) – tähtis on lugupidamine, võrdsus, mõistmine (nii asjade kui inimeste), kaitsmine.
- 6) Võim – tähtis on autoriteet, sotsiaalne staatus.
- 7) Saavutus – soovitakse olla edukas ja võimekas, tähtis on ambitsioon, eneseaustus, kompetents.
- 8) Hedonism – otsitakse naudingut, tähtis on elu nautimine.
- 9) Stimulatsioon – soovitakse huvitavat, põnevat elu, kogeda uusi ja põnevaid asju.
- 10) Enese suunamine (ka enesemääratlemine) – soovitakse autonoomiat, sõltumatust nii mõtetes kui ka tegudes, kontrolli.

Igas väärtuskategoorias on üksikväärtused ja kõrvuti asetsevad kategooriad toetavad üksteist. Kategooriad, mis asuvad üksteise vastas, on omavahel konfliktis (joonis 1).

Joonis 1. Schwartzi individuaalse tasandi väärtuste struktuuri kaart. (Rebane, 2015, lk 18)

Bardi jt (2011), kes uurisid väärtuste muutumist, leidsid sarnaselt Caspi jt (2005) artiklile, et väärtused võivad muutuda kahel põhilisel põhjusel: läbi enesest tulenevate valikute, sotsialiseerumise, või nende kahe asjaolu koosmõjuna. Enesest tulenevad valikud on valikud, mida inimene teeb kooskõlas tema enda isikliku väärtuste süsteemiga (näiteks ei varasta ta poest leiba, kui varastamine tema jaoks aktsepteeritav pole; ja kuna ta ei varasta, kinnistab ta veelgi oma mitte varastamisega seotud väärtuseid). Sotsialiseerumine tähendab seda, et inimeste väärtused muutuvad kooskõlas sellega, mida nende elukeskkond neilt ootab. Näiteks muudab sotsialisatsioon väärtuseid seda enam, mida rohkem inimeste ümbruskond muutub: näiteks muutusid väärtused rohkem siis, kui inimesed kolisid ühest riigist teise elama kui siis, kui inimesed hakkasid õppima uut eriala (näiteks politseinikuks). (Bardi jt, 2011)

Hüpoteesid

Üliõpilaste väärtuste ja isiksuste mõõtmiseks küsitlen kahte gruppi. Esimene grupp koosneb üliõpilastest (nii eestlastest kui välismaalastest), kes 2015/2016 õppeaasta sügis- või kevadsemestril välismaale õppima lähevad; teine grupp koosneb üliõpilastest (nii eestlastest kui välismaalastest), kes samal perioodil oma koduriigis õpivad.

Uurimistöö esimene hüpotees on, et välismaale õppima minejad erinevad oma väärtuste ja isiksuse poolest kontrollgrupist juba enne välismaale minemist. Uurimistöö teine hüpotees on,

et välismaale õppima minejate väärtused ja isiksus muutuvad rohkem kui kontrollgrupis olevate üliõpilaste väärtused ja isiksus.

MEETOD

Valim

Uurisin kahte gruppi üliõpilasi. Esimene grupp oli „välistudengid“ ehk tudengid, kes läksid semestri alguses välismaale kas vahetussemestrile või kraadiõppuriks; teine grupp oli „kontrollgrupp“, mis koosnes nii eesti kui ka välismaa tudengitest, kes perioodi alguses välismaale õppima ei läinud.

Mõõtmisi teostasin kahel järjestikusel semestril 2015/2016 õppeaastal. Esimese küsitluse saatsin laiali 2015. aasta septembris, ja sellele küsitlusele vastanutele saatsin järjeküsitluse novembris. Selleks, et saada rohkem vastuseid, saatsin esimese küsitluse uuesti laiali kevadsemestri alguses veebruaris 2016, ja järjeküsitluse sellele küsitlusele aprilli alguses.

Küsimustikke jagasin sotsiaalmeedias internetilehekülgedel *Facebook* ja *Tumblr*, samuti saatsin küsimustikke Tartu Ülikooli meililistidesse ning palusin seda sõpradel levitada. Vastamine toimus vabatahtlikkuse alusel ja vastata palusin nii eestlastest üliõpilastel, kes viibisid perioodi jooksul Eestis; välismaalastest üliõpilastel, kes perioodi jooksul oma kodumaal viibisid; ja tudengitel (välistudengitel), kes perioodi alguses välismaale õppima suundusid.

Kahe küsitlussesiooni tulemusena vastas mõlemal korral 173 katseisikut. Välistudengeid oli valimis 43, kontrollgruppi kuuluvaid tudengeid 130. Kõige suurem osakaal vastanutest oli kontrollgruppi kuuluvaid eesti tudengeid, keda oli 59 (34,1%). Kõige noorem vastaja oli 17aastane ja kõige vanem 44aastane ($m=21,95$; $SD=3,788$). Vastanutest 141 (81,5%) olid naised, 32 (18,5%) olid mehed.

Küsitluste tulemusi vaadates otsustasime aga juhendajaga, et eesti, vene ja hispaania keeles vastanuid ei ole sobiv teistega, kes vastasid inglise keeles, võrrelda. Põhjuseks on see, et emakeeles vastajad ja enda jaoks tõenäoliselt võõrkeeles (inglise keeles) vastajad ei ole võrdsed oma küsimustest arusaamises.

Võtsime valimist välja kontrollgruppi kuulunud 59 eesti keeles vastanud tudengit, kaks hispaania keeles ja neli vene keeles vastanud tudengit. Seega jäi kontrollgruppi 69 tudengit, välistudengite gruppi 39 tudengit. Selle valimi noorim vastaja on endiselt 17aastane, ja vanim vastaja 44aastane ($m=21,99$; $SD=3,959$). Vastanutest 88 (81,5%) olid naised, 20 (18,5%) olid mehed.

Mõõtevahendid

Küsitlused koosnesid taustainformatsioonist, lühendatud isiksuse küsimustikust (Konstabel jt, 2011) ja lühikesest väärtuste küsimustikust (Schwartz jt, 2001). Küsimustike lühendatud versioone kasutasin selleks, et võimalikult paljud üliõpilased küsitluse lõpuni ära täidaksid. Sotsiaalmeedias ja meililistides liigub tihti pikki küsitlusi ja kartsin, et kui küsitlus on liiga pikk, jätavad paljud üliõpilased küsimustiku pooleli. Leian, et kartus oli põhjendatud, sest 402 vastusest, mis ma sain, oli poolelijäetud ankeete 229 (57%).

Küsimustiku koostas LimeSurvey keskkonnas.

Taustainformatsioonis küsisin vastajate sugu, vanust, päritoluriiki, nende praegust omandatavat haridust ja meiliaadressi; välistudengite grupi puhul küsisin ka seda, missugusesse riiki nad õppima läksid, ja põhjust, miks nad teise riiki läksid (Erasmus, kraadiõpe, muu põhjus).

Andmeanalüüsi jaoks kasutasin programmi *IBM SPSS Statistics*.

Protseduur

Uuringus oli kaks gruppi: „välistudengid“ ja kontrollgrupp.

Uuritavasse ehk välistudengite gruppi määrasin üliõpilased, kes arvestusperioodi alguses (2015/2016 õppeaasta sügissemestri või kevadsemestri alguses) välismaale õppima läksid. Arvesse läks välismaale kraadiõppesse (bakalaureuseõpe, magistriõpe, doktoriõpe jm) ja vahetussemestri minemine (Erasmus). Grupi nimeks valisin „välistudengid“, sest oma uues riigis olid nad välistudengid.

Kontrollgruppi määrasin kõik üliõpilased, kes arvestusperioodi alguses kas alustasid õpinguid või jäid õppima oma kodumaale. Kõik analüüsid selles töös on tehtud 69 tudengist koosneva kontrollgrupiga, kus eestlasi ei ole.

Välismaalaste jaoks tegin eraldi ingliskeelsed küsimustikud (kus oli võimalik vastata ka hispaania ja vene keeles); kusjuures välismaalastele, kes viibisid katseperioodil oma kodumaal, ja välismaale suunduvatele üliõpilastele olid eraldi küsimustikud. Välismaalastele tegin eraldi küsimustikud kahel põhjusel: esiteks sellepärast, et andmetöötamise etapis oleks kergem kahte gruppi üksteisest eraldada; ja teiseks sellepärast, et välistudengite grupilt küsisin ma veel eraldi küsimuse selle kohta, mis põhjusel nad välisriiki läksid.

Küsitluse alguses oli teade, kus selgitasin potentsiaalsetele osavõtjatele, mille jaoks ma andmeid kogun. Kinnitasin, et kõik kogutud andmed on anonüümsed (meiliaadresse küsisin

jätkuküsitluse saatmiseks) ja neid kasutatakse vaid selle uurimistöös raames. Osalejatel oli võimalus küsitlusele vastamine igal hetkel pooleli jätta ja esimesele küsitlusele vastamine ei tähendanud, et nad oleksid kohustatud vastama ka järgmisele küsitlusele, mille saatsin neile paar kuud hiljem.

Pärast teate lugemist said osalejad liikuda edasi lehele, kus nad vastasid taustainformatsiooni küsimustele, pärast seda tuli küsimustik väärtuste, ja pärast seda küsimustik isiksuse kohta.

TULEMUSED

Tulemustes võrdlen välistudengite grupi ja kontrollgrupi statistiliselt erinevaid tulemusi isiksuses ja väärtustes. Andmeanalüüsiks kasutasin andmeanalüüsitarkvara IBM SPSS *Statistics* ja andmeanalüüsimetoditeks olid kordusmõõtmiste ANOVA ja korrelatsioonid esimeste ja teiste vastamiste vahel.

Tabelis 1 olen välja toonud kordusmõõtmiste ANOVA tulemused. Sealt on näha, et välismaale õppima minejad erinesid kodumaale jääjatest juba enne välismaale minekut. Välistudengid olid näiteks enne välismaale minekut ekstravertsemad kui kontrollgrupi tudengid; samas neurootilisus oli välistudengite puhul madalam kui kontrollgrupil.

Tabel 1. Kordusmõõtmiste ANOVA tulemused

	Aeg			Aeg x Kontroll			Kontroll		
	F	p	η^2	F	p	η^2	F	p	η^2
Neurootilisus	0,445	0,506	0,004	0,053	0,879	0,000	8,205	0,005	0,072
Ekstravertsus	0,005	0,944	0,000	0,319	0,574	0,003	1,036	0,311	0,010
Avatus	1,785	0,184	0,017	1,388	0,241	0,013	2,363	0,127	0,022
Sotsiaalsus	1,836	0,178	0,017	0,011	0,915	0,000	0,710	0,401	0,007
Meelekindlus	9,555	0,003	0,083	0,830	0,364	0,008	1,437	0,233	0,013
Konformsus	2,243	0,137	0,020	0,007	0,932	0,000	0,605	0,439	0,006
Traditsioonid	4,105	0,045	0,036	0,303	0,583	0,003	0,006	0,939	0,000
Heasoovlikkus	0,167	0,684	0,002	0,230	0,633	0,002	0,018	0,085	0,027
Kõikehaaravus	1,653	0,201	0,015	1,375	0,244	0,012	0,091	0,764	0,001
Enese määratlemine	0,975	0,326	0,009	1,359	0,246	0,012	3,535	0,063	0,031
Stimulatsioon	0,449	0,504	0,004	0,529	0,469	0,005	14,498	0,000	0,117
Hedonism	0,496	0,483	0,005	0,199	0,656	0,002	0,318	0,574	0,003
Saavutus	0,717	0,399	0,007	0,293	0,590	0,003	2,108	0,149	0,019
Võim	5,773	0,018	0,050	3,881	0,051	0,034	2,649	0,107	0,024
Turvalisus	3,437	0,066	0,031	0,934	0,336	0,008	2,396	0,125	0,022

Esimese ja teise mõõtmise korrelatsioonid isiksuses ja väärtustes on näha tabelis 2. Korrelatsioone vaadates selgus, et statistiliselt olulised olid muutused neurootilisuses, sotsiaalsuses ja meelekindluses. Väärtustes olulisi muutusi ei esinenud.

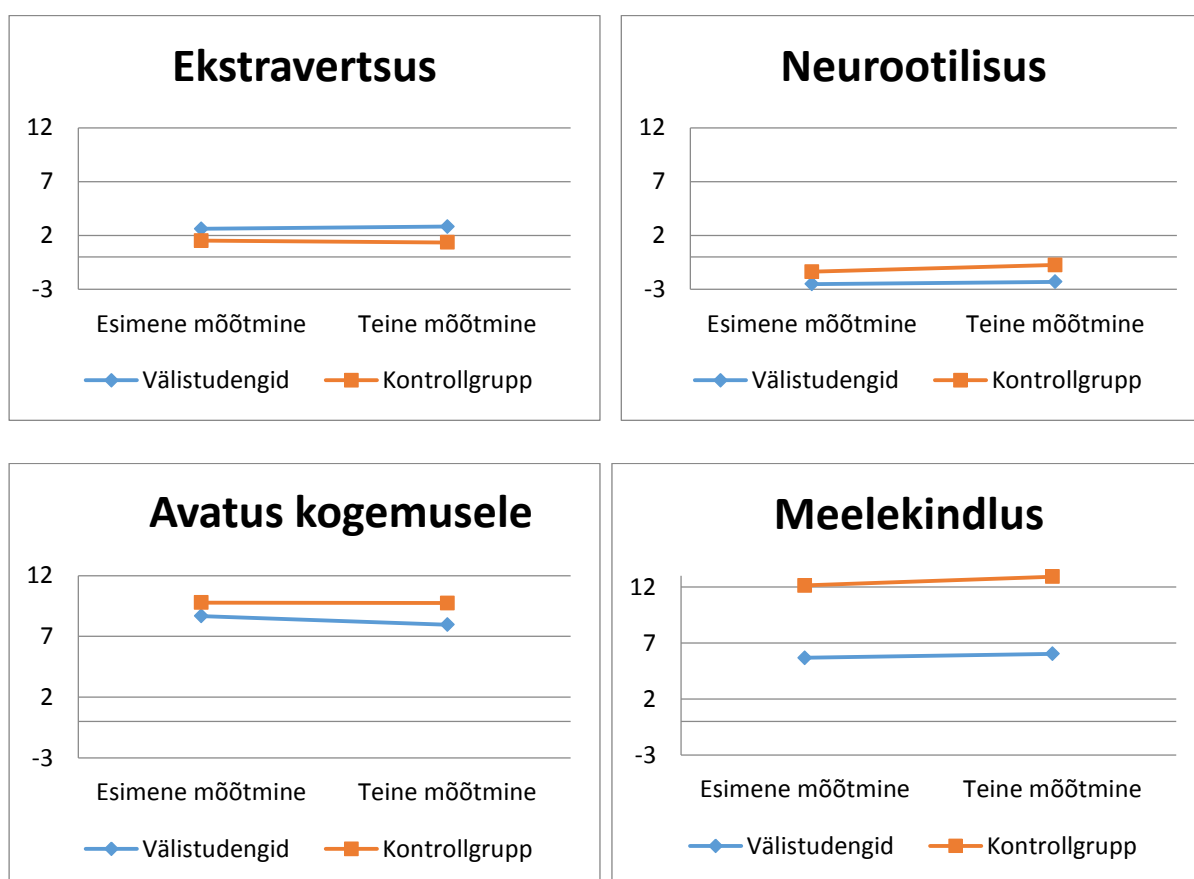
Tabel 2. Esimese ja teise mõõtmise korrelatsioonid isiksuses ja väärtustes.

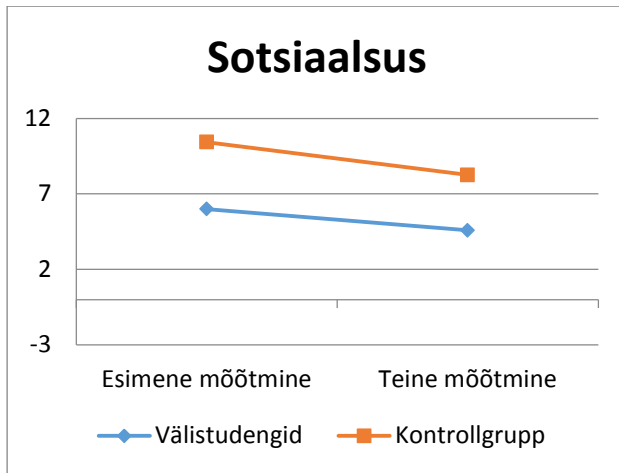
	Välistudengid	Kontrollgrupp	Z	P
Neurootilisus	0,686	0,835	1,73	0,042
Ekstravertsus	0,855	0,893	0,78	0,218
Avatus	0,831	0,846	0,24	0,397
Sotsiaalsus	0,747	0,888	2,15	0,015
Meelekindlus	0,687	0,839	1,81	0,034

Konformsus	0,651	0,795	1,49	0,068
Traditsioonid	0,619	0,783	1,59	0,056
Heasoovlikkus	0,693	0,703	0,09	0,464
Kõikehaaravus	0,792	0,647	-1,48	0,069
Enese määratlemine	0,603	0,736	1,18	0,119
Stimulatsioon	0,744	0,730	-0,15	0,440
Hedonism	0,758	0,642	-1,11	0,134
Saavutus	0,667	0,791	1,30	0,097
Võim	0,737	0,793	0,65	0,258
Turvalisus	0,635	0,513	-0,88	0,189

Esimesel ja teisel mõõtmiskorral toimusid nii välistudengite kui ka kontrollgrupi hulgas väikesed isiksusemuutused. Need muutused on välja toodud Joonisel 2 Suure Viisiku iseloomujoonte kaupa.

Joonis 2. Isiksuse muutused

Kui vaadata nii kontrollgrupile kui ka välistudengitele kõige tähtsamaid väärtuseid, siis nii esimesel kui ka teisel mõõtmisel, nii välistudengite kui ka kontrollgrupi puhul, oli väärtuste esikolmik sama: kõikehaaravus, heasoovlikkus ja enese määratlemine. Mõlema grupi jaoks oli kõige tähtsam kõikehaaravus. Kontrollgrupil järgnesid sellele heasoovlikkus ja seejärel enesemääratlemine; välistudengitel enese määratlemine ja heasoovlikkus. Väärtuste esikolmiku keskmised ja standardhälbed on ülevaatlikult kirjas tabelis 3.

Tabel 3. Välistudengite ja kontrollgrupi väärtuste esikolmik esimesel ja teisel mõõtmisel.

	Välistudengid				Kontrollgrupp			
	m_1	SD_1	m_2	SD_2	m_1	SD_1	m_2	SD_2
Kõikehaaravus	0,735	0,737	0,678	0,617	0,762	0,528	0,766	0,638
Heasoovlikkus	0,469	0,857	0,437	0,915	0,694	0,668	0,671	0,707
Enese määratlemine	0,731	0,799	0,635	0,759	0,380	0,795	0,428	0,816

ARUTELU JA JÄRELDUSED

Uuringu tulemustest võis näha, et välistudengid ja kontrollgrupi tudengid erinesid teineteisest peamiselt oma Suure Viisiku iseloomuomaduste poolest. Uurimistöö esimene hüpotees, et välismaale õppima minejad erinevad oma väärtuste ja isiksuse poolest kontrollgrupist juba enne välismaale minemist, leidis kinnitust vaid osaliselt. Väärtuste ja isiksuse keskmistes tulemustes oli küll erinevusi, kuid ainuke statistiliselt oluline erinevus kordusmõõtmiste ANOVAs oli neurootilisuses (välistudengite grupis oli see madalam).

Kahe mõõtmiskorra vahelised korrelatsioonid olid kontrollgrupis suuremad kui välistudengite grupis, ehk kontrollgrupis olid tulemused stabiilsemad. Seega uurimistöö teine hüpotees, et välismaale õppima minejate väärtused ja isiksus muutuvad rohkem kui kontrollgrupis olevate üliõpilaste väärtused ja isiksus, leidis kinnitust. Viiest isiksuseomadusest kolm (neurootilisus, sotsiaalsus, meelekindlus) erinesid statistiliselt oluliselt.

Üldiselt leidsime, et välistudengid on rohkem ekstravertsed ja vähem neurootilised kui kontrollgrupi tudengid. Väärtustes olulisi erinevusi ei esinenud ning kahe mõõtmisperioodi vahel need ka eriti ei muutunud. Kuna rühmade vahel polnud suuri erinevusi, siis kaasvastutuse printsiip (Caspi jt, 20015) kinnitust ei leidnud. Kui võrrelda minu uuringu tulemusi Zimmermanni ja Neyeri (2013) tulemustega välismaale kas pooleks aastaks või aastaks õppima minejatest, siis saab sarnase joonena välja tuua selle, et nii minul kui ka neil vähenes välismaal oldud aja jooksul tudengite neurootilisus.

Põhjuseks, mis uurimistöö tulemusi vaadates pole võimalik suuri erinevusi tõestada, võib olla liiga väike valim. Kui antud uurimusele järjeuuringut teha, siis peaks panema suuremat rõhku valimi suurendamisele, et oleks võimalik teha põhjalikumaid ja kindlamaid järeldusi. Samas, kui tegu oleks suurte erinevustega, oleks need ka arvatavasti väikse valimi puhul välja tulnud. Siinkohal mainin ära, et tulemused ei olnud väga erinevad ka siis, kui vaatasime andmeid ka koos eesti, vene ja hispaania keeles vastanud tudengitega.

Leian, et välismaale tasub õppima minna inimestel, kellel on kõrge ekstravertsus ja avatus uutele kogemustele. Välismaal õppimine on kindlasti hea kogemus ja annab inimesele palju juurde. Positiivsena saab välja veel tuua selle, et kuna neurootilisus välismaale õppima minejatel vähenes, siis selle kogemuse järel üliõpilased peaksid vähem muretsema ja rohkem positiivseid emotsioone tundma.

KIRJANDUSE LOETELU

- Bardi, A., Buchanan, K., Goodwin, R., Slabu, L., & Robinson, M. (2013). Value stability and change during self-chosen life transitions: Self-selection versus socialization effects. *Journal Of Personality And Social Psychology, 106*(1), 131-147.
- Bleidorn, W. (2012). Hitting the Road to Adulthood: Short-Term Personality Development During a Major Life Transition. *Personality and Social Psychology Bulletin, 38* (12), 1594- 1608.
- Carey G. 2003. *Human Genetics for the Social Sciences*. Thousand Oaks, CA: Sage
- Caspi, A., Roberts, B. W., Shiner, R. L. (2005). Personality Development: Stability and Change. *Annual Review of Psychology, 56*, 453-484.
- Fleeson, W., Jolley, S. (2006). A proposed theory of the adult development of intraindividual variability in trait-manifesting behavior. In D. K. Mroczek; T. D. Little (Eds.), *Handbook of personality development* (41-59). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Hudson, N., Roberts, B., & Lodi-Smith, J. (2012). Personality trait development and social investment in work. *Journal Of Research In Personality, 46*(3), 334-344.
- Konstabel, K., Lönnqvist, J., Walkowitz, G., Konstabel, K., & Verkasalo, M. (2011). The 'Short Five' (S5): Measuring personality traits using comprehensive single items. *Eur. J. Pers.*, 26(1), 13-29.
- Lucas, R. E., Donnellan, M. (2011). Personality development across the life span: Longitudinal analyses with a national sample from Germany. *Journal of Personality and Social Psychology, 101*, 847–861.
- Matthews, Gerald; Deary, Ian J.; Whiteman, Martha C. (2003). *Personality Traits* (PDF) (2nd ed.). Cambridge University
- McCrae, R. R., Costa Jr, P. T. (1997). Personality Trait Structure as a Human Universal. *American Psychologist, 52*, 509-516.
- Rebane, K. (2015). *Väärtused Eesti Päevalehes ja Postimehes 1990-2014*. Tartu: Tartu Ülikool.

- Roberts, B. W., Walton, K. E., & Viechtbauer, W. (2006). Patterns of mean-level change in personality traits across the life course: A metaanalysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 132, 1–25.
- Roberts, B. W. (2009). Back to the future: Personality and assessment and personality development. *Journal of Research in Personality*, 43, 137-145.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25, pp. 1–65). New York, NY: Academic Press
- Schwartz, S. H., Melech, G., Lehmann, A., Burgess, S., & Harris, M. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(5), 519-542.
- Schwartz, S. H. (2012). An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. Online Readings in Psychology and Culture , 2(1). Kasutatud 28.04.2016, saadaval <http://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1116&context=orpc>

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Sille Eero